

**HARBIY KADRLAR TAYYORLASHDA PEDAGOGIK  
YONDASHUVLAR****Alijonov Bahtiyor Xoshimovich***Farg'ona davlat universiteti**harbiy ta'lim fakulteti katta o'qituvchisi***Sharipov Ahliyorbek Ravshanzoda***Farg'ona davlat universiteti**harbiy ta'lim fakulteti 2-bosqich talabasi***Murodov Umidjon Ergashvoy o'g'li***Farg'ona davlat universiteti**harbiy ta'lim fakulteti 2-bosqich talabasi***Sodiqov Inomjon Iqboljon O'g'li***Farg'ona davlat universiteti**harbiy ta'lim fakulteti 2-bosqich talabasi*

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada harbiy kadrlar tayyorlash jarayonida qo'llaniladigan pedagogik yondashuvlarning nazariy asoslari va amaliy jihatlari tahlil qilingan. Harbiy ta'lim tizimida shaxsiy mas'uliyat, intizom, jismoniy va ma'naviy tayyorgarlikni shakllantirishda zamonaviy pedagogik metodlar, innovatsion texnologiyalar hamda motivatsion yondashuvlarning o'rni ochib berilgan. Harbiy kadrlarni tarbiyalashda milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligi, psixologik tayyorgarlik, interaktiv usullar hamda ta'limning samaradorligini oshiruvchi didaktik vositalarning ahamiyati yoritilgan. Harbiy sohada ta'lim-tarbiya jarayonini yanada takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

**Kalit so'zlar:** Harbiy ta'lim, kadrlar tayyorlash, pedagogik yondashuv, innovatsion texnologiyalar, intizom, ma'naviy tarbiya, psixologik tayyorgarlik, interaktiv metodlar, motivatsiya, didaktik vositalar.

**KIRISH**

Harbiy kadrlar tayyorlash har qanday davlatning milliy xavfsizlik tizimini mustahkamlash, mudofaa salohiyatini oshirish hamda armiyaning jangovar tayyorgarligini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston Respublikasida ham mustaqillik yillaridan boshlab harbiy ta'lim tizimini isloh qilish, zamonaviy talablarga mos yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Xususan, "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi", "O'zbekiston Respublikasining Harbiy doktrinasi" va "Mudofaa konsepsiyasi"da harbiy kadrlarni pedagogik asosda tayyorlash, ularning bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini rivojlantirish masalalariga alohida e'tibor

qaratilgan. Bugungi kunda harbiy ta'lim tizimida nafaqat nazariy bilimlarni berish, balki bo'lajak ofitser va serjantlarning kasbiy mahoratini shakllantirish, ularda yetakchilik qobiliyati, intizom, mas'uliyat, jismoniy chiniqish, tezkor qaror qabul qilish va jamoani boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi.<sup>67</sup> Shu nuqtayi nazardan pedagogik yondashuvlarning ilmiy asosda qo'llanishi harbiy kadrlar tayyorlash jarayonida samaradorlikni oshiradi. Zamonaviy ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalar, interaktiv metodlar, axborot-kommunikatsiya vositalari, simulyatsion mashg'ulotlar va psixologik treninglar keng qo'llanilmoqda. Bunda shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, motivatsion metodlar va kompetensiyaviy o'qitish tizimi harbiy mutaxassislarning kasbiy va ma'naviy yetukligini ta'minlashga xizmat qiladi.<sup>68</sup> Milliy qadriyatlar va umuminsoniy tamoyillar uyg'unligi harbiy xizmatchilarning vatanparvarlik ruhida tarbiyalanishida asosiy mezon bo'lib xizmat qiladi. XXI asrda global xavfsizlik muammolari, mintaqaviy ziddiyatlar, axborot urushlari va gibriddahdidlarning kuchayishi harbiy ta'lim tizimiga ham yangi talablarni qo'ymoqda. Pedagogik yondashuvlar nafaqat nazariy va metodik jihatdan, balki amaliy tajribalar orqali ham takomillashtirilishi lozim. Aynan shu jihatlar yoritilib, harbiy kadrlarni tayyorlashda qo'llanilayotgan ilg'or pedagogik metodlar tahlil qilinadi hamda ularni yanada rivojlantirish bo'yicha takliflar beriladi.

### ASOSIY QISM

Harbiy kadrlar tayyorlash tizimi jamiyat taraqqiyoti va davlat mudofaa salohiyatining muhim tayanchi hisoblanadi. Shu bois harbiy ta'lim jarayonida qo'llaniladigan pedagogik yondashuvlar faqat bilim berish bilan chegaralanmay, balki shaxsning ma'naviy-axloqiy, psixologik va jismoniy jihatdan mukammal shakllanishini ta'minlashga qaratiladi. Zamonaviy harbiy ta'lim jarayoni o'z mohiyatiga ko'ra murakkab va ko'p qirrali bo'lib, unda ilmiy nazariya, amaliy mashg'ulotlar, interaktiv metodlar, hamkorlikda o'qitish, psixologik treninglar, simulyatsion dasturlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari uyg'unlashgan holda qo'llaniladi. Harbiy kadrlarni tayyorlashda **shaxsga yo'naltirilgan pedagogik yondashuv** alohida o'rin tutadi. Bu usulda har bir kursant yoki tinglovchining individual qobiliyatlari, psixologik holati, bilim olish tezligi, jismoniy tayyorgarligi hisobga olinadi. Masalan, O'zbekiston Qurolli Kuchlari Akademiyasi va boshqa oliy harbiy ta'lim muassasalarida kursantlar uchun o'quv dasturlari shaxsiy rivojlanish ehtiyojlariga mos ravishda modullashtirilgan holda joriy etilmoqda. Bu esa ularning nazariy bilimlarini chuqurlashtirish bilan birga, amaliy ko'nikmalarini ham samarali shakllantiradi.<sup>69</sup> **Innovatsion pedagogik texnologiyalarning** qo'llanilishi harbiy ta'lim samaradorligini keskin oshirmoqda. Virtual trenajyorlar, simulyatsion

<sup>67</sup> Xoliqov I. R. Harbiy ta'lim fakulteti talabalarida pedagogik kompetensiyaning shakllanishi. Buxoro davlat universiteti. 2022.

<sup>68</sup> Sotvoldiyev A. T. Chaqiriqqacha harbiy ta'limni tashkil etish va uning metodikasi. Jizzax davlat pedagogika universiteti. 2021.

<sup>69</sup> Xoliqov I. R. Harbiy ta'lim fakulteti talabalarida pedagogik kompetensiyaning shakllanishi. Buxoro davlat universiteti. 2022.

mashg'ulotlar, interaktiv dasturlar orqali kursantlar jangovar sharoitga yaqin muhitda mashq qiladilar. Bu esa ularning tezkor qaror qabul qilish, stress holatida to'g'ri harakat qilish va taktik vaziyatni baholash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.<sup>70</sup> Misol tariqasida, zamonaviy harbiy ta'lim muassasalarida jang maydoni simulyatsiyasi, o'quv poligonlari, elektron xaritalar va dronlar yordamida mashg'ulotlar tashkil etilmoqda.

**Psixologik tayyorgarlik va tarbiyaviy yondashuv** harbiy kadrlar tayyorlashning ajralmas qismidir. Harbiy xizmatchining ruhiy barqarorligi, qat'iy intizom, iroda, mas'uliyat va jamoaviy hamjihatlik sifatleri muntazam psixologik treninglar orqali shakllantiriladi. Pedagogik jarayonlarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan vatanparvarlik, sadoqat, fidoyilik va mas'uliyat tuyg'ulari singdiriladi. Mashg'ulotlarda yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish, yetakchilik qobiliyatini rivojlantirish ham pedagogik yondashuvlarning muhim yo'nalishidir.

**Intizom va ma'naviy tarbiya** masalasi harbiy kadrlarni tayyorlashda alohida o'rin tutadi. O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi hamda boshqa huquqni muhofaza qiluvchi organlarning o'quv markazlarida kursantlar va tinglovchilarning harbiy intizomni qat'iy rioya qilishlari, axloqiy qadriyatlarga sodiq bo'lishlari doimiy ravishda nazorat qilinadi. Bu borada "Vatan himoyasi sharaflı burch" shiori asosida tarbiyaviy tadbirlar, madaniy-ma'rifiy uchrashuvlar va turli ijtimoiy loyihalar amalga oshirilmoqda. **Interaktiv metodlar va hamkorlikda o'qitish** usullaridan keng foydalanilmoqda. Guruhli muhokamalar, "aqliy hujum", keys-stadi (keys-larni tahlil qilish), rolly o'yinlar kabi metodlar kursantlarning mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va jamoaviy qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa kelajakda ular boshqaruv qarorlarini qabul qilishda, qo'mondonlik faoliyatida samaradorlikni oshirishga yordam beradi. Harbiy kadrlarni tayyorlashda **xalqaro tajribadan** ham samarali foydalanilmoqda. NATO davlatlari, Rossiya Federatsiyasi, Turkiya va Janubiy Koreya kabi mamlakatlarning harbiy akademiyalarida qo'llanilayotgan ilg'or pedagogik metodlar O'zbekiston harbiy ta'lim tizimiga moslashtirilmoqda. Xususan, ingliz tili, xalqaro huquq, tinchlikparvarlik operatsiyalari bo'yicha maxsus kurslar tashkil etilmoqda. Pedagogik yondashuvlar harbiy kadrlarni tayyorlashda ularning nafaqat kasbiy mahoratini, balki shaxsiy fazilatlarini ham rivojlantirishga qaratilgan. Zamonaviy harbiy ta'lim tizimida ta'lim, tarbiya va psixologik tayyorgarlik uyg'unligi asosiy mezon sifatida qaralmoqda.

Harbiy kadrlar tayyorlashda pedagogik yondashuvlar ichida **kompetensiyaviy ta'lim** yondashuvi ham muhim ahamiyatga ega. Bu yondashuv bo'yicha kursantlar nafaqat nazariy bilimlarni egallaydilar, balki amaliyotda qo'llay olish, murakkab vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish, mustaqil fikrlash va mas'uliyatni o'z zimmasiga olish kabi sifatlarni shakllantiradilar. Kompetensiyaviy yondashuv asosida

<sup>70</sup>Mardonova S. M. Oliy ta'lim muassasalarida harbiy vatanparvarlik tarbiyasini amalga oshirishda sog'lom turmush tarzining roli. Buxoro davlat universiteti. 2024.

tayyorlangan kadrlar zamonaviy jangovar sharoitda samarali faoliyat yurita olishlari bilan ajralib turadi. Qurolli Kuchlar akademiyasi, Harbiy texnika instituti, Ichki ishlar vazirligining Akademiyasi va boshqa maxsus ta'lim muassasalarida modul asosidagi ta'lim dasturlari joriy etilgan bo'lib, ular kursantlarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan. **Ilmiy-tadqiqot faoliyatiga jalb etish** ham pedagogik yondashuvlarning muhim yo'nalishlaridan biridir. Kursantlar va tinglovchilar mustaqil ilmiy ishlar, referatlar, tahliliy ma'ruzalar va amaliy loyihalar tayyorlash orqali o'z fikrlash doirasini kengaytiradilar. Bu ularning strategik qarashlarini rivojlantirish, mustaqil tahlil qilish va muammolarga yangicha yondashish ko'nikmalarini shakllantiradi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT)dan foydalanish harbiy ta'limda keng quloch yoygan. Elektron darsliklar, onlayn kutubxonalar, virtual laboratoriyalar, maxsus dasturiy vositalar va multimedia resurslari yordamida kursantlarga zamonaviy bilimlar berilmoqda. Masalan, o'quv mashg'ulotlarida elektron test tizimlari, 3D animatsiyalar va interaktiv taqdimotlardan foydalanish orqali nazariy bilimlarni amaliyot bilan uyg'unlashtirish imkoniyati yaratilgan. Bu esa o'qituvchilar va kursantlar o'rtasidagi pedagogik hamkorlikni mustahkamlaydi.

**Harbiy rahbarlik va liderlikni shakllantirish** ham pedagogik jarayonning asosiy maqsadlaridan biridir. Harbiy kadrlar kelajakda qo'mondonlik lavozimlarida xizmat qilishi, jamoani boshqarishi sababli ularda yetakchilik qobiliyatini rivojlantirish muhim. Buning uchun kursantlar turli guruhlarda tashkil etilgan mashg'ulotlar, rahbarlik vazifalari, psixologik testlar va rolli o'yinlar orqali o'z irodasini, mas'uliyatini va boshqaruv ko'nikmalarini mustahkamlab boradilar. **Xalqaro hamkorlik** doirasida olib borilayotgan pedagogik tajribalar ham harbiy ta'lim sifatini oshirmoqda. O'zbekiston Respublikasi harbiy ta'lim muassasalari AQSh, Turkiya, Janubiy Koreya, Germaniya va Rossiya kabi davlatlar bilan tajriba almashmoqda. Chet el instruktori va mutaxassislari ishtirokida o'tkaziladigan o'quv mashg'ulotlari, seminarlar va qo'shma dasturlar kursantlarning bilim va ko'nikmalarini yanada boyitadi. Xorijiy mamlakatlarda xizmat qilgan ofitserlarning tajribasini o'quv jarayoniga tadbiiq etish pedagogik samaradorlikni oshiradi. Pedagogik yondashuvlarda **ma'naviy-axloqiy tarbiya** alohida o'rin tutadi. Harbiy xizmatchilarda Vatanga sadoqat, xalq manfaatini himoya qilish, tarixiy xotira va milliy qadriyatlarga hurmat kabi fazilatlar shakllantiriladi. Bu borada harbiy ta'lim muassasalarida doimiy ravishda "Vatanparvarlik saboqlari", tarixiy shaxslar va qahramonlar hayotiga bag'ishlangan ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, ijodiy uchrashuvlar, muzeylarga tashriflar va teatr tomoshalari tashkil etiladi. Ushbu yondashuv kursantlarda milliy g'urur, vatanparvarlik va fuqarolik burchiga mas'uliyat hissini kuchaytiradi. **Sog'lom turmush tarzi va jismoniy tayyorgarlik** ham pedagogik jarayonning ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi. Harbiy kadrlar tayyorlash jarayonida

muntazam sport mashg'ulotlari, maxsus jismoniy tayyorlov mashg'ulotlari, harbiy sport o'yinlari va musobaqalar o'tkaziladi. Bu kursantlarning jismoniy chiniqishini, chidamliligini va sog'lom hayot tarzini shakllantirishda muhim omil bo'ladi. Harbiy kadrlar tayyorlashda pedagogik yondashuvlar murakkab, ammo bir-biri bilan uyg'unlashgan ko'p qirrali tizimni tashkil etadi. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, innovatsion texnologiyalar, psixologik tayyorgarlik, ma'naviy-axloqiy tarbiya, xalqaro tajribalarni qo'llash va jismoniy tayyorgarlik bir butunlikda amalga oshirilganda, yuqori malakali, intizomli, bilimli va vatanparvar harbiy kadrlarni tayyorlash imkoniyati yaratiladi.

### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:**

1. Xoliqov I. R. Harbiy ta'lim fakulteti talabalarida pedagogik kompetensiyaning shakllanishi. Buxoro davlat universiteti. 2022.
2. Mardonova S. M. Oliy ta'lim muassasalarida harbiy vatanparvarlik tarbiyasini amalga oshirishda sog'lom turmush tarzining roli. Buxoro davlat universiteti. 2024.
3. Turamuratov U. U., Qurbonova Z. M., Mamatmurotov O. K., Oltiboyev A. E., Zaripova S. E. Inklyuziv ta'lim. Gospital pedagogika. Termiz davlat pedagogika instituti. 2024.
4. Sotvoldiyev A. T. Chaqiriqqacha harbiy ta'limni tashkil etish va uning metodikasi. Jizzax davlat pedagogika universiteti. 2021.
5. Baboyev A. T., Safoyev X. A., Niyazov E. Sh., Hamroyev K. Q. Talabalarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalash: muammo va yechimlar. Buxoro davlat pedagogika instituti. 2024.
6. Xoliqov I. R. Harbiy ta'lim fakulteti talabalarida pedagogik kompetensiyaning shakllanishi. Buxoro davlat universiteti. 2022.
7. Mardonova S. M. Oliy ta'lim muassasalarida harbiy vatanparvarlik tarbiyasini amalga oshirishda sog'lom turmush tarzining roli. Buxoro davlat universiteti. 2024.
8. Turamuratov U. U., Qurbonova Z. M., Mamatmurotov O. K., Oltiboyev A. E., Zaripova S. E. Inklyuziv ta'lim. Gospital pedagogika. Termiz davlat pedagogika instituti. 2024.
9. Sotvoldiyev A. T. Chaqiriqqacha harbiy ta'limni tashkil etish va uning metodikasi. Jizzax davlat pedagogika universiteti. 2021.
10. Baboyev A. T., Safoyev X. A., Niyazov E. Sh., Hamroyev K. Q. Talabalarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalash muammo va yechimlar. Buxoro davlat pedagogika instituti. 2024.